

Opmars van het Engels in het Nederlandse taalgebied: uitdaging, fait accompli of blessing?**Ochtenddebat**

De heer **Gijs Weeninck** stelt het programma en de sprekers voor. Hij is directeur van de DebatAcademie en leidt de dag en het debat.

De heer **Bart Caron**, voorzitter van de Interparlementaire Commissie (IPC) van de Nederlandse Taalunie, legt uit waarom een debat over het gebruik van het Engels wenselijk is. Hij stelt dat het Nederlands de dagelijkse gebruikstaal is voor ongeveer 22 miljoen mensen. Sommigen leveren grote inspanningen om onze taal onder de knie te krijgen. Er zijn mensen die zich in ons taalgebied vestigen of het Nederlands als vreemde taal leren. Taal is voor velen ook een aspect van hun identiteit, het is een middel dat mensen bindt en een instrument om te participeren in de maatschappij en om zich creatief te uiten.

Er rijzen volgens de spreker vele vragen rond het gebruik van onze taal. Leren kinderen wel voldoende Nederlands? Is al dat chatten en sms'en wel goed voor de taalvaardigheid? Kunnen we nog wel spellen? Wat betekent Europa voor het Nederlands? Bestaat onze taal nog wel over vijftig jaar? Neemt het Engels niet steeds meer bezit van het Nederlands?

De heer Caron gaat ook even in op de plaats waar de debatten plaatsvinden: Brussel. Hij legt uit dat hier al eeuwen om de taal wordt gestreden en verklaart het feit dat er nog steeds geen regering is in het federale België onder meer door culturele verschillen. De taal is meer dan een culturele uiting daarvan. In Brussel wordt ook steeds minder Nederlands gesproken. De francofone dominantie heeft het Nederlands verdrongen, maar dat tij is aan het keren. Brussel wordt een meertalige stad waar Arabisch, Nederlands, Turks en vooral veel Engels wordt gesproken.

Het overgrote deel van de Vlamingen is niet vergeten hoe hun voorouders hebben moeten strijden om erkenning van het Nederlands als officiële taal, als taal van bestuur en onderwijs. Zelf is de heer Caron dicht bij de grens met Frankrijk en de taalgrens met Wallonië geboren en hij woont er nog steeds. In het West-Vlaamse dialect hebben alle onderdelen van auto's en fietsen een Franse naam zoals *joint de culasse* voor koppakking. Zijn vader is afkomstig uit Oostende en noemt de ferry naar Engeland de *maalboot* of *mail boat*. Zijn kinderen, in de leeftijdscategorie van 9 tot 14 jaar, gebruiken dagelijks Engelse woorden als ze het over muziek, films of games hebben, of ruzie maken.

Moeten we bang zijn van zulke taalinvloeden, vraagt de spreker zich af. Er gaan stemmen op voor de veralgemening van het Engels in het hoger onderwijs. Straks ook in de basisschool? "Hoe lang moeten we nog wachten op Engelstalige crèches om zich zo snel mogelijk de internationale taal van status en succes eigen te maken?", schreef René Appel in een artikel.

De heer Caron concludeert dat talen levende structuren zijn, maar ook altijd een uiting van culturele identiteit. Het boek van Daniel Nettle en Susan Ronin *Uitstervende Talen* vond hij fascinerend, omdat het verwijst naar duizenden talen waarvan er heel wat sterven in deze tijd. De heer Caron citeert nog: "Wanneer een stervende taal in een tijdsbestek van enkele generaties geleidelijk achteruitgaat, gaat ze een periode door waarbij ze niet meer wordt gebruikt voor alle functies en doeleinden waarvoor ze voorheen werd gebruikt. Dan kwijnt ze weg zoals een arm of been dat niet langer wordt gebruikt." Hij stelt dat de auteurs ons leren alert te blijven zonder krampachtig af te schermen. Vlaanderen en Nederland zijn niet van

de wereld afgesloten en allicht kan meertaligheid een uitkomst bieden. Zelfs dat is echter geen fenomeen van onze tijd of streek en de grote vraag die het oproept is of het ten koste van het Nederlands zal gaan.

Het concept van meertaligheid sluit ook aan op de wens van vele allochtone gemeenschappen om hun taal aan de volgende generaties door te geven. Taal is een uiting van eenieders culturele identiteit en niet iedereen heeft ook het talent om die nieuwe meertalige burger te worden. Nederlands heeft dus een doel als lingua franca in Vlaanderen en Nederland.

De heer Caron vindt het dus zeker de moeite waard om de invloed van het Engels op het Nederlands onder de loep te nemen. De Nederlandse Taalunie wordt vaak met dergelijke vragen geconfronteerd: over inburgeringstrajecten, over de tussentaal die meer en meer ingang vindt op de Vlaamse televisie, of over de openingstoespraak van de minister-president van Nederland in het Engels. De teleurstelling is echter groot bij de vraagstellers als er geen glashelder antwoord komt.

Vier bewindslieden van Onderwijs en Cultuur van Nederland en Vlaanderen bepalen samen het beleid van de Nederlandse Taalunie. Sinds kort heeft ook Suriname een stem. De kaders voor dat beleid liggen vast in een verdrag. Op sommige terreinen hebben afzonderlijke overheden hun bevoegdheden overgedragen aan de Taalunie, op andere niet. De Taalunie kan zo heel wat inbrengen rond spelling en de universitaire neerlandistiek in het buitenland, maar veel minder over het onderwijs Nederlands binnen het taalgebied Vlaanderen en Nederland.

De Nederlandse Taalunie bestaat uit verschillende geledingen. Zo zijn er de leden van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, het adviesorgaan, en de leden van de Interparlementaire Commissie, de parlementsleden. Ten slotte heeft de Taalunie ook een Algemeen Secretariaat dat instaat voor de beleidsvoorbereiding en uiteraard is er ook het Comité van Ministers dat het beleid bepaalt en de nodige besluiten neemt.

De Taalunie stippelt over periodes van vijf jaar een beleid uit zoals in het meerjarenbeleidsplan 2008-2012. Van gedachten wisselen kan bijdragen tot een brede maatschappelijke discussie en een genuanceerd beeld opleveren. De heer Caron besluit dat de Taalunie gaat over alle gebruikers van het Nederlands en die mensen wil de Taalunie door het debat ook horen zodat met hun meningen, wensen en behoeften rekening kan worden gehouden bij de uitvoering van het taalbeleid.

De heer Gijs **Weenink** dankt de voorzitter, het Algemeen Secretariaat, de heer Dorian van der Brempt, directeur van de Buren en gastheer en mevrouw Leen Laconte, directrice van de Brakke Grond in Amsterdam, voor het mee vormgeven aan de debatdag.

Mevrouw **Maria van der Aalsvoort** is voorzitter van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en licht toe waarom voor de debatten is gekozen. Ze gaat terug naar de eerste editie van Taalpeil die de NTU uitbracht, in 2005. Met die krant doet de Taalunie jaarlijks verslag over de staat van de Nederlandse taal. Daarin waren ook de resultaten opgenomen van een steekproef onder taalgebruikers uit Nederland, Vlaanderen en Suriname. Niemand sprak toen het vermoeden uit dat het Nederlands na vijftig jaar wel eens vervangen zou kunnen zijn door het Engels. Ongeveer 80 percent dacht niet dat dit het geval zou zijn, maar 50 percent verwachtte wel een zware druk op het Nederlands in het hoger onderwijs en de internationale bedrijven in ons taalgebied.

De spreekster verwijst naar de vele artikelen over de relatie tussen het Engels en het Nederlands en de vragen die daarbij zijn gerezen. Zal Engels de enige voertaal

worden? Zal het de positie van het Frans verdringen in Vlaanderen? Of zal het de taal van onderzoek en wetenschap worden? Welke consequenties heeft tweetalig onderwijs voor de taalvaardigheid in het Nederlands? Hoe staat het met onze kennis van vreemde talen? Spreken we wel zo goed Engels als we denken?

Sommige mensen pleiten ervoor zo vroeg mogelijk en zo veel mogelijk Engels aan te leren. Een goede taalvaardigheid in het Engels zou een voorwaarde zijn voor succes. Bovendien zou een eenheidstaal binnen Europa veel tijd en energie besparen. De tegenstanders willen zich zo krachtig mogelijk tegen het Engels verzetten. De Nederlandse taal is immers onderdeel van de culturele identiteit en verdient primaire aandacht. Beheersing van andere vreemde talen is volgens hen trouwens minstens zo belangrijk.

Zal een gebrek aan beheersing van het Engels inderdaad onze positie in wetenschap en handel ondermijnen? Zal het oprukkende Engels de teloorgang van het Nederlands inluiden? Mevrouw Van der Aalsvoort benadrukt dat angst hoe dan ook een slechte raadgever is. De consequenties voor de diverse groepen taalgebruikers zijn niet precies bekend, maar het thema verhit in elk geval de gemoederen. Stellingen worden niet gemakkelijk verlaten. Dat is op zichzelf al een goed argument voor een debat.

Het gaat er niet om te kunnen vaststellen dat nu alles duidelijk is geworden en dat de Taalunie zich moet richten op een een-, twee- of meertaligheid. Wel dat het thema vanuit zeer verschillende invalshoeken kan worden benaderd en dat het de moeite loont om ervaringen en gedachten uit te wisselen. Dat levert een goede achtergrond voor een zorgvuldige meningsvorming.

In het debat komen eerst taalgebruikers aan het woord die in het licht van het discussiethema keuzes hebben moeten maken: mensen uit het bedrijfsleven, het onderwijs of die op andere manieren met het thema geconfronteerd zijn. Waarom kiest een bedrijf in Nederland of Vlaanderen voor een Nederlandstalige, Engelstalige of anderstalige bedrijfsomgeving? Waarom kiezen ouders voor hun kinderen wel of niet voor tweetalig secundair onderwijs? Waarom experimenteert een basisschool in Rotterdam met tweetalig onderwijs? Wat betekent dit voor leerlingen die thuis geen Nederlands spreken? Wat betekent het voor de instructietaal op de universiteiten? Hoe kijken Nederlandstalige auteurs tegen de problematiek aan? Of reclamemakers? Mevrouw Van der Aalsvoort gelooft stellig dat met die achtergrondkennis het debat beter gestoffeerd kan worden. Ze stelt dat het niet de bedoeling is het uiteindelijk met elkaar eens te worden, maar wel om de eigen gedachten te scherpen en genuanceerd te kunnen ingaan op de vraagstukken die komen.

Twee uitgangspunten van het beleid van de Nederlandse Taalunie worden door mevrouw Van der Aalsvoort nader toegelicht met het oog op het debat: 'de taalgebruiker centraal' en 'meertaligheid'. De Taalunie wil zich inspannen voor alle taalgebruikers voor wie het Nederlands eerste, tweede of een belangrijke vreemde taal is. Ze moeten in alle domeinen of sociale situaties met het Nederlands terecht blijven kunnen. Het is belangrijk tegelijk te beseffen dat het Nederlands niet geïsoleerd is of mag raken, maar een taal moet blijven tussen andere talen. België en Suriname zijn meertalig en Europa kent meer dan twintig nationale talen. Het Nederlands alleen kan de taalgebruiker onmogelijk door de steeds internationaler wordende context helpen. De ondersteuning en bevordering van het Nederlands volstaat niet als de taalgebruiker centraal moet staan, maar moet ten dienste staan van de noodzakelijke taalbagage van burgers.

Het debat raakt aan beide uitgangspunten. Twee vragen lagen ten grondslag eraan. Wat betekent de invloed van het Engels voor de taalgebruikers in brede maatschappelijke zin? En waar gaan we met zijn allen naartoe: naar eentaligheid en moet dat dan Engels of Nederlands zijn? Of wordt het tweetaligheid en in welke combinatie? Of meertaligheid, maar met welke talen dan?

Mevrouw Van der Aalsvoort is zeer benieuwd naar de opvattingen die in het debat naar voren zullen komen en wenst iedereen, in naam van alle organisatoren, een inspirerende dag toe. Ze hoopt dat nieuwe inzichten en interessante ontmoetingen het resultaat zijn.

De heer **Weeninck** kondigt aan dat de gespreksrondes aan de tafels van start kunnen gaan, geleid door Martine Tanghe, journaliste bij de VRT. Ze gaat gesprekken aan met vier of vijf mensen uit het bedrijfsleven, onderwijs en wetenschap en uit het leven van alledag. Vooraf wordt telkens een filmpje getoond.

Debattafel 1: bedrijfsleven

*Mevrouw **Martine Tanghe** geeft ter inleiding enkele cijfers uit een recente studie over het Brusselse bedrijfsleven. Daar worden 22 talen gesproken, met als belangrijkste Frans, Nederlands en Engels. Tachtig percent van de bedrijven voeren hun externe communicatie uitsluitend of voornamelijk in het Engels. In 47 percent van de bedrijven wordt ook binnen het bedrijf Engels gesproken. Is dat wel een goede zaak, vraagt ze zich af. Bovendien zijn 10 percent van de vacatures in de vacaturedatabank Engelstalig en dus moet een kandidaat wel het Engels machtig zijn om nog aan de bak te komen.*

De heer **Marc Peeters** is humanresourcesmanager bij Fortis, verantwoordelijk voor social relations. *Waarin verschilt dit van een personeelsdirecteur?* Volgens de heer Peeters is de job inhoudelijk gewoon geëvolueerd, maar is er qua concept niet zo'n groot verschil. De jobcontext is steeds meer internationaal gericht, met internationale profielen. Binnen Fortis werken 130 nationaliteiten waarvan in België alleen al 66. Het gaat om veel meer dan taal alleen.

*Mevrouw **Tanghe** vertaalt de term letterlijk en komt tot de conclusie dat een humanresourcesmanager de bronnen binnen zijn bedrijf "managet" en dat die bronnen mensen zijn. Wat stelt dat voor, want het is niet altijd duidelijk waarin dit verschilt van de vroegere personeelsdirecteur.*

De heer **Peeters** legt uit dat er geen fundamenteel verschil is, maar dat de mensen met wie men werkt "internationaler" zijn door de bredere werkcontext. De bedrijven werken niet langer typisch in België, met zijn eigen cultuurverschillen en discussiepunten, maar veel ruimer en internationaal, waardoor ook die aspecten verbreden. Dat er 66 nationaliteiten leven en werken in België, impliceert ook dat met elk daarvan rekening moet worden gehouden. Het werk is veelzijdiger geworden.

*Mevrouw **Tanghe** vraagt of de gast ook weet wat een "head of channel relations" is, zoals in de film werd vermeld. Het concept bestaat in elk geval niet bij Fortis, maar de heer **Peeters** denkt dat het iets met diverse distributiekkanalen te maken kan hebben. Op de vraag wat de voertaal in het bedrijf is, antwoordt de heer Peeters dat dit officieel het Engels is. Hij stelt dat Fortis een bedrijf is met heel sterke wortels in de Benelux, maar dat de context de voorbije vijf tot zes jaar steeds meer geïnternationaliseerd is. Het Engels werd de voertaal om puur pragmatische redenen. Bij wijze van voorbeeld somt hij de verschillende talen van de jaarlijkse "trainees" op: Frans, Nederlands, Italiaans, Servisch, Kroatisch, Roemeens, Mandarijns, Hindisch, Tamil, Kantonnees. Het Engels is als gemene deler de beste optie.*

Mevrouw Tanghe wil weten of de kennis van het Engels van al die mensen wel volstaat om de nodige nuances in te brengen. Daarop repliceert de heer **Peeters** dat dit soms niet het geval is en dat de niveaus van Engels wel degelijk verschillen. *Mondt dat dan niet uit in misverstanden, vraagt de moderator zich af.* De heer Peeters moet toegeven dat het gebeurt, maar zelden. Doorgaans verloopt alles heel vlot, zonder al te veel discussie. Dat Engels de voertaal is binnen het bedrijf, betekent ook niet dat in een doorsnee agentschap het Engels wordt gebruikt. Het vervangt niet het Nederlands of Frans, maar wordt gebruikt voor alle functies met een internationaal karakter of waar het internationale klanten betreft.

Is het ook een vereiste om in dienst te komen bij Fortis? Dat hangt volkomen af van de functie, stelt de heer **Peeters**: voor wie een internationaal gerichte functie ambieert wel, om in een gewoon agentschap te werken niet.

Worden de personeelsleden ook op cursus gestuurd? Ook dat gebeurt, en er is veel vraag naar. Maar ook in dit verband spitst het zich vooral toe op de internationale functies. Het aantal mandagen Engelse les is over de vier voorbije jaren verviervoudigd met Nederlands als tweede in de rij van cursussen. Dat is dan vooral ten behoeve van de Franstaligen.

Zal het Engels het Nederlands verdringen, vraagt mevrouw Tanghe nog. Dat gelooft de heer **Peeters** niet, al zal het gebruik van het Engels nog toenemen. *Vindt de heer Peeters die evolutie vervelend?* Hij stelt dat daarover eigenlijk niet veel discussie kan zijn, maar dat het om een puur pragmatische keuze gaat bij gebrek aan kennis van de vele talen die in het bedrijf zijn ingestroomd en om toch efficiënt te kunnen communiceren.

De heer **Marc Weyns** is adjunct-algemeen secretaris bij LBC, de christelijke bediendevakbond. *Mevrouw Tanghe wil van hem weten of taal iets is dat ook op de agenda van een vakbond staat.* De heer **Weyns** stelt dat het in elk geval niet het hoogst op de agenda staat, maar dat men er wel mee bezig is. Hij verduidelijkt ook voor de Nederlandse collega's dat bedienden daar bekend zijn als "white collar workers" en dat het niet gaat om zogenaamde huisbedienden. Dit veroorzaakt wel eens verwarring.

Met taalgebruik was de vakbond enkele jaren geleden meer bezig. Het uitgangspunt luidt zonder meer dat taal het communicatiemiddel bij uitstek is. De taal die binnen het bedrijfsleven moet worden gehanteerd, moet de taal zijn die daar de beste communicatie tot stand brengt. In Vlaanderen is dat volgens de heer Weyns het Nederlands, de moedertaal. Daarvoor verwijst hij naar wat de man van Colruyt in het filmpje verklaarde over het gebruik van het Engels binnen het bedrijf: dat leidt meer dan eens tot grote misverstanden. Dat kan volgens hem alleen worden voorkomen door de taal te gebruiken waarin mensen zich behoorlijk en accuraat kunnen uitdrukken, en aan een discussie kunnen deelnemen. Dan moet dat het Nederlands zijn.

Mevrouw Tanghe oppert dat het bedrijfsleven nochtans verengelst. Ze vraagt of er ook klachten komen over het taalgebruik binnen een bedrijf. De heer **Weyns** antwoordt daarop dat het wel gebeurt, maar niet vaak. Hij stelt geen tegenstander van het Engels te zijn, als die taal de beste communicatie garandeert. Dat gebeurt vooral binnen een meer internationale context, en dat is dan ook het geval voor de meeste Brusselse hoofdkantoren, waar vanaf een bepaald niveau veel meer Engels dan Frans of Nederlands te horen is. Daar schuilt dan weer een probleem. De vakbond wil proberen zoveel als mogelijk het Nederlands te gebruiken, omdat het toelaat dat veel mensen hun carrière uitbouwen binnen dat bedrijf. Het Engels is daarvoor niet zo geschikt, omdat niet zo veel mensen het uitstekend beheersen. De heer Weyns haalt het voorbeeld aan van een Nederlandse minister die enige jaren voordien zei "you have to look in the coffee" toen hij bedoelde dat "het koffiedik kijken was".

Mevrouw Tanghe vraagt of de heer Weyns ooit heeft meegemaakt dat personeelsleden minder kansen kregen omdat ze het Engels niet machtig waren. Daarop moet de heer **Weyns** affirmatief antwoorden en hij stelt zelfs dat dit soort van klachten wel vaker voorkomt. In een grote onderneming werd bijvoorbeeld een vergadering van allemaal Nederlandstaligen in het Engels gehouden. De mensen om de tafel die het daar moeilijker mee hadden, zagen hun kansen gehypothekeerd.

Wat doet een vakbond daarmee, vraagt mevrouw Tanghe zich af. De heer **Weyns** stelt dat de vakbonden al eerder naar de Vaste Commissie voor Taaltoezicht zijn gestapt, maar dat in elk geval eerst de weg van de dialoog met het bedrijfsleven bewandeld wordt. Dat is gebeurd in de Sociaaleconomische Raad voor Vlaanderen (SERV), waar een campagne is opgezet in samenwerking met het bedrijfsleven ter aanmoediging van het gebruik van het Nederlands in de sociale verhoudingen. Dat bevordert een betere communicatie.

Is dat geen verloren strijd? De heer **Weyns** stelt dat hij niet weet hoe het er over twintig of meer jaar zal uitzien. Taal is bovendien een levend gegeven. De huidige visie van de vakbond is echter dat het Nederlands de beste waarborgen biedt voor een goede communicatie en dus zo veel als mogelijk gebruikt moet worden. België kent een uitgebreide wetgeving over het gebruik van de talen, licht hij toe. De Grondwet bepaalt dat het gebruik van de talen vrij is, maar toch is er een Nederlands taaldecreet, een taalwet Bestuurszaken, enzovoort. Het taaldecreet is tot stand gekomen met als doelstelling de bescherming van het Nederlands. Er is ook een Vaste commissie voor Taaltoezicht, die erop toeziet dat dit wordt nageleefd. Daar kan de vakbond ook terecht met klachten over het gebruik van andere talen dan het Nederlands. De heer Weyns heeft het zelf ooit gedaan om het gebruik van Engelstalige software door de BBL, nu ING, aan te klagen. De commissie heeft een aanbeveling gedaan ten aanzien van de BBL om toch Nederlandstalige software te gebruiken. Daar is dan ook een stevige inspanning voor geleverd door het betrokken bedrijf.

Vindt de heer Weyns dat bedrijven voldoende hun verantwoordelijkheid opnemen om het personeel dat Engels moet spreken ook de kans te geven om dat te leren? De heer **Weyns** antwoordt dat heel wat bedrijven hun mensen de kans bieden om Engels te leren. Ook de LBC doet dat en doet daarvoor een beroep op het Centrum voor Levende Talen. Het kan echter ook omgekeerd, stelt hij, zoals een aantal grote chemische bedrijven van Duitse origine doen, die ten noorden van Antwerpen gevestigd zijn. De Duitse kaderleden, het middle management, worden ertoe aangezet om cursussen Nederlands te volgen, tenminste als ze op een vrij duurzame basis voor enige tijd in die omgeving moeten vertoeven.

Mevrouw Tanghe rondt af met de vraag wat de voertaal in de vakbond is. De heer **Weyns** zegt dat dit in internationale context het Engels is, maar binnen de eigen organisatie het Nederlands. Als er met de Franstalige collega's gecommuniceerd wordt, spreekt iedereen doorgaans de eigen taal en dat vlot wel, besluit hij.

Aan de heer Peeters vraagt mevrouw Tanghe of hij de zorg van de vakbond begrijpt. De heer **Peeters** beaamt dat het zelfs soms onderwerp van gesprek is geweest tijdens de ondernemingsraad. Hij stelt dat de directie niet zelden terecht wordt gewezen als ze een Engelse term hanteert. Er is absoluut respect voor het gebruik van het Nederlands en het Frans. Alle richtlijnen, instructies en contracten zijn in die talen opgesteld, en dat heeft niet enkel met wetgeving, maar vooral met respect te maken. De internationale context vereist echter dat het Engels een meer vooraanstaande plaats krijgt, ondanks de bezorgdheid die leeft. De heer Peeters gaat er ook van uit dat het onderwijs daarop steeds meer zal moeten inspelen als Vlaanderen zich in de internationale context optimaal wil positioneren.

*Mevrouw **Tanghe** oppert dat de plaats van het Engels in die zin alleen nog maar opgang zal kennen, waarop bevestigend wordt gereageerd.*

De heer **Ben Slot** is een voormalig medewerker van Shell, de Nederlandse Aardoliemaatschappij. Hij hield zich in de commerciële sector bezig met het contractmanagement. Als een contract eenmaal afgesloten was, moesten er met de opdrachtnemer afspraken worden gemaakt. Dat gebeurde bijna uitsluitend in het Engels, omdat die markt volledig internationaal werkt. De taal waarmee een Engelstalige markt wordt benaderd, is het Engels, en de aannemers die men daar tegenkomt, zijn ook Engels. Het platform wordt dus het Engels.

*Mevrouw **Tanghe** vraagt of dat een evolutie van de jongste jaren is. Daarop repliceert de heer **Slot** dat het al een hele tijd zo is. Hij herinnert zich dat het eerste contract dat hij behandelde voor het bedrijf, in 1984, al zo'n internationaal gezelschap betrof, en dat de communicatie in het Engels verliep. Hij benadrukt wel dat de Nederlandse Aardoliemaatschappij toen Nederlander was dan vandaag. Het was een opleidingsinstituut voor Shell en er kwamen steeds meer mensen van andere nationaliteiten om het vak te leren. Zo heeft Shell nu meer dan honderd nationaliteiten in dienst. Dan is een gemeenschappelijk platform nodig: het Engels.*

*Is dat ooit een probleem geweest? De heer **Slot** gelooft van niet. Van een gemiddelde Shell-medewerker werd verwacht dat hij enigszins taalvaardig was. Er aan de slag geraken, zonder kennis van het Engels, is volgens hem haast onmogelijk, zeker als iemand een internationale carrière ambieert.*

*Wat met mensen die bijzonder goed zijn in hun vak, maar het Engels niet beheersen, wil mevrouw **Tanghe** nog weten. Daarover kan de heer **Slot** naar eigen zeggen geen uitspraak doen omdat hij geen personeelsfunctionaris is voor Shell. Wel wil hij iedereen in die situatie aanraden erover na te denken of ze wel bij de juiste werkgever aankloppen. Wie internationaal wil gaan, én zeer goed is in zijn vak en dat ook wil uitdragen, zit zonder kennis van het Engels op een verkeerd spoor.*

De heer **Erik De Jong** werkt voor GovCert.nl, het Computer Emergency Response Team van de Nederlandse overheid, dat een adviesfunctie uitoefent. Hij vergelijkt het zelf met een digitale brandweer die de Nederlandse overheid veilig maakt door het internet af te speuren naar gespuis en daarover advies verstrekt aan de overheden. Die kunnen ook bij GovCert.nl terecht als er problemen zijn.

*Mevrouw **Tanghe** oppert dat vooral de internetsfeer een overvloed kent aan Engelse termen. Het werk van de heer **De Jong** moet dus wel bol staan van het Engels? De heer **De Jong** legt uit dat een van de meerwaarden die het bedrijf biedt aan de overheden, precies de adviesservice in het Nederlands is. Hij stelt dat ze heel wat informatie ook zelf kunnen vinden, maar dat het bedrijf de vertaalslag voor de overheden volledig maakt door niet alleen naar het Nederlands te vertalen, maar ook de informatie van toepassing te maken op de Nederlandse overheden. Kennisopname voor zichzelf gebeurt bij GovCert.nl bijna uitsluitend in het Engels, bevestigt de heer **De Jong**.*

*Mevrouw **Tanghe** vat samen dat GovCert.nl werkt en denkt in het Engels, en dat dan vertaalt naar wat de opdrachtgever nodig heeft. Dat weerlegt de heer **De Jong**. Alleen de documenten en white papers, korte teksten die een onderwerp van diverse kanten belichten, en waaruit zijzelf kennis opnemen, zijn in het Engels opgesteld. Alle interne communicatie en het denkwerk verloopt verder in het Nederlands. De voertaal bij deze instantie, die deel uitmaakt van de Nederlandse overheid, is zonder meer het Nederlands.*

*Herkent de heer **De Jong** het probleem dat één Engelssprekende in een gezelschap tot gevolg heeft dat niemand nog Nederlands spreekt maar wel Engels? Leggen Nederlandstaligen zich inderdaad zo gemakkelijk neer bij de rest van een*

gezelschap en schakelen ze echt zo snel over op een andere dan hun moedertaal? Dat bevestigt de heer **De Jong**. Hij herhaalt dat mensen wanneer ze bij elkaar zitten, doorgaans communiceren in de taal die ze gemeenschappelijk blijken te hebben. Dat is vaak het Engels.

Mevrouw Tanghe oppert dat het toch een schizofreen gevoel moet geven om met andere Nederlandstaligen in het Engels te communiceren. Ook dat beaamt de heer **De Jong**, maar hij nuanceert dat in situaties met een groep mensen lang niet altijd het volledige gesprek in het Engels verloopt. Er kan onderling kort in de eigen of nog een andere taal iets besproken worden. Hij verklaart dat het andersom ook schizofreen kan zijn: zijn vrouw is een Chinese die inmiddels goed Nederlands spreekt, maar thuis is de voertaal wél nog altijd het Engels. Nederlands met elkaar praten zou pas vreemd zijn, stelt hij. Dat extrapoleert hij naar een vergadersituatie, waar het vreemd zou aanvoelen om plots in het Nederlands te spreken terwijl de rest eigenlijk in het Engels doorgaat.

Voor de heer De Jong bij GovCert.nl terecht kwam, werkte hij bij McAfee, een groot Amerikaans antivirussoftwarebedrijf. *Hoe ging het er daar aan toe?* De heer **De Jong** stelt dat er toen in elk geval geen taalbeleid gold, en dat elke taal die nodig was om het werk gedaan te krijgen, ook werd gehanteerd waar nodig. De voertaal binnen het bedrijf was officieel wel het Engels.

Zou de heer De Jong kunnen doen wat hij doet als hij het Engels niet zou beheersen? Daarop antwoordt de spreker ronduit neen. Wie op de hoogte wil blijven van alles wat met informatiebeveiliging te maken heeft, moet Engels kennen.

Debattafel 2: onderwijs en wetenschap

Mevrouw Martine Tanghe leidt het thema in met de stelling dat jonge kinderen, middelbare scholieren en studenten steeds vaker les krijgen in het Engels. Ze heeft de indruk dat dit nog meer het geval is in Nederland dan in Vlaanderen. Het aantal scholen met tweetalig onderwijs neemt er gestaag toe, al mag men zich daar niet op verkijken, stelt ze. Binnen het volledige scholenlandschap blijft het een vrij marginaal aantal. In 2001 waren er 32 scholen met tweetalig onderwijs in Nederland, in 2007 zijn het er ongeveer 100. In Vlaanderen lopen er proefprojecten in een tiental scholen, maar de tweede taal is dan wel Frans. Engels is een uitzondering, maar het komt voor. Ze stelt ook dat de situatie van jongeren vroeger en nu volkomen verschillend is. De huidige generatie volwassenen kreeg vaak amper Engelse les op school, terwijl de jongeren nu dat wel hebben en meestal veel vroeger dan in de groep waar het verplicht is. Is dat een goede zaak?

Mevrouw **Brigitte Van Hilst** werkt bij de CED-groep, een organisatie die zoekt naar methodes om het onderwijs te verbeteren. *Mevrouw Tanghe vraagt, naar aanleiding van een uitspraak die ze op de website vond: "met al die smart kids kun je wel wat advies gebruiken", of voor mevrouw Van Hilst een woordje Engels in het Nederlandse taalgebruik best kan?*

Mevrouw **Van Hilst** denkt dat er bedoeld wordt dat men ervan uitgaat dat Engelse termen "cool" en "vet" zijn. Het is ook gebruikelijk in reclameboodschappen. *Het klinkt dus gewoon leuker dan de Nederlandse versie, stelt mevrouw Tanghe.*

Krijgt de CED-groep ook vragen over onderwijs van het Engels en de wenselijkheid ervan? Mevrouw **Van Hilst** legt uit dat ze bijvoorbeeld materiaal hebben ontwikkeld voor een onderdeel van het Early Bird-programma waarvan sprake in het filmpje. Dat programma houdt in dat zelfs kleuters Engels leren. In het kleuteronderwijs gebeurt dit via versjes en verhaaltjes en dit enkele uren per week. Er werd in dit verband enig advies gevraagd aan de CED-groep, hoewel het voornamelijk in samenwerking met het Europese platform tot stand kwam. Veel vragen ter zake

krijgt de CED)groep niet. Het gaat doorgaans over leerlingen met Nederlandse taalachterstand. Het feit dat Rotterdam een stad is die daarmee kampt, is daar niet vreemd aan, stelt mevrouw Van Hilst.

Mevrouw Tanghe haalt een argument aan dat ervoor zou pleiten om te kiezen voor het Engels in onderwijsverband: jongeren worden er van heel vroeg overal mee geconfronteerd. Op televisie en internet, enzovoort. Ze vraagt zich af of die redenering niet omgekeerd kan worden: als ze het al overal horen en zien, waarom het dan nog in het onderwijs integreren? Mevrouw Van Hilst stelde haar zoon van dertien, die in de tweede klas van het tweetalig onderwijs zit, de vraag of er woorden waren die hij zonder dat tweetalig onderwijs niet zou hebben gekend in het Engels. Hij gaf haar de termen “arterial ventricular valve” als antwoord. Dat is een hartklep. Ook in wiskunde en andere vakken is er zo specifieke terminologie die hij zonder dat tweetalig onderwijs niet had gekend. Mevrouw Van Hilst stelt dat Nederlanders vaak wel denken dat ze goed Engels spreken, maar zodra de conversatie moeilijker wordt, blijkt dat dit niet echt zo is. Mevrouw Tanghe benadrukt dat die stelling niet alleen opgaat voor Nederlanders.

Mevrouw Tanghe betwijfelt of het voor alle leerlingen wel even aangewezen is als voor erg verstandige kinderen om onderwijs in het Engels te krijgen. Mevrouw Van Hilst stelt dat iedereen één taal of twee talen kan leren als het aanbod goed is. Als men leerlingen die niet op VWO- of lyceumniveau zitten meer native Engels wil leren, dan moet men daar al veel vroeger mee beginnen, zoals in het Early Bird-programma. Dat kan volgens haar met alle leerlingen. In Nederland begint men in groep 7-8, dus op 11-12 jaar, met één tot twee uur Engels per week, wat ze niet zo goed vindt. Voor het voortgezet onderwijs vind je de leerlingen dan vanaf 12 jaar in de tweetalige variant van het onderwijs, maar dan gaat het vooral om VWO-leerlingen. Dat is perfect haalbaar. Die hebben zichzelf het Engels vaak al eigen gemaakt. Mevrouw Van Hilst weet echter niet of het aangewezen is in het VBO nog met Engels te beginnen. Ze is veel met taalachterstand bezig en plaatst dat in die context. In een schoolcarrière moet een kind allerlei zaken leren. In welke taal ze die concepten leren, maakt niet veel uit. Het probleem voor leerlingen bestaat er echter vaak in dat ze de instructietaal rond een concept niet voldoende begrijpen of machtig zijn. Leerlingen met een taalachterstand hebben al een probleem in het Nederlands. Als leerlingen op een lager niveau dan VWO alle vakken in het Engels onderwezen krijgen, dan gaat mevrouw Van Hilst zich zorgen maken.

Mevrouw Tanghe vraagt zich ook af of de docenten die in het Engels les moeten geven en geen native speakers zijn, wel voldoende taalvaardigheid aan de dag kunnen leggen in het Engels. Mevrouw Van Hilst stelt dat in de school van haar zoon vele docenten net wél native speakers zijn of jaren hebben doorgebracht in een Engelstalige omgeving. Van iemand in het Europese platform die het netwerk voor tweetalige onderwijsscholen begeleidt, weet ze dat de leraren daar op cursus worden gestuurd om hun vakbeheersing aan te scherpen. Dat zou eigenlijk voor alle docenten kunnen gebeuren, ook voor het Nederlands.

Waarom stuurt mevrouw Van Hilst haar zoon naar het tweetalig onderwijs? Mevrouw Van Hilst antwoordt dat haar zoon dat zelf altijd al wilde, omdat hij een internationale carrière wil. Dat wist hij blijkbaar al op zijn negende. Dat idee en veel van de termen die hij toen gebruikte, leerde hij via internet door spelletjes te spelen of te chatten. Maar hoe zit het met zijn Nederlands? Dat beheerst hij even goed, stelt mevrouw Van Hilst. En hij houdt beide talen vrij goed gescheiden.

De heer **Didier Van de Gucht** is directeur van de Conscienceschool in Schaarbeek, een basisschool. Daar wordt ook het Engels al aangeleerd. De school is een proeftuin voor meertalig onderwijs die 7 jaar geleden onder toezicht van de VUB begon met Franse lessen als herhaling van een reeds gegeven Nederlandse les. Het concept kreeg de naam ITTO: Inhouds- en taakgericht taalonderwijs. Sinds 2007 is er een derde taal aan toegevoegd in het zesde leerjaar: één uur Engels per week.

Ging dat initiatief van de school zelf uit, wil mevrouw Tanghe weten. Dat gebeurde op initiatief van de school, in samenspraak met de ouders. De heer **Van de Gucht** benadrukt dat er ook vraag naar bestond bij de ouders.

Met welke argumenten werd die stap dan verantwoord? De heer **Van de Gucht** stelt dat Brussel als omgeving vraagt om meertalig opgeleide kinderen. Studies hebben al uitgewezen dat hoe jonger een kind in aanraking komt met een taal, hoe sneller en gemakkelijker het die ook opneemt en leert.

Welke klassen krijgen Engels en welke lessen zijn dat dan? De heer **Van de Gucht** legt uit dat zijn school een op zichzelf bestaande proeftuin is waar het zesde leerjaar, of groep 8 in Nederland, één uur Engels krijgt binnen het thema. Dan komt een Engelstalige juf les geven over een thema dat al eerder in het Nederlands en het Frans is onderwezen, of werd behandeld.

Kan het dan ook om wiskunde of geschiedenis gaan, vraagt mevrouw Tanghe, of wordt er echt Engelse taal aangeleerd? De heer **Van de Gucht** verduidelijkt dat er in de basisschool WO of wereldoriëntatie wordt onderwezen, wat zowel biologie, aardrijkskunde als wiskunde omvat. Dat zal verder natuur, tijd en ruimte worden genoemd. De bedoeling is, binnen de context van de school meertalige kapstukken aan te reiken. De leerlingen zijn daarover zeer enthousiast omdat ze het Engels waarmee ze zo dikwijls in aanraking komen, op die manier goed kunnen leren.

Mevrouw Tanghe vraagt of dit concept de school ook meer leerlingen heeft opgeleverd. In de Brusselse context hoeft de school niet meer leerlingen in te schrijven, zegt de heer **Van de Gucht**. Ze is volledig bezet. Wel wordt er door ouders meer bewust voor de school gekozen dankzij het meertalige project. Het is dus een troef. *Kan de heer Van de Gucht al een balans opmaken na de korte periode waarin het project loopt?* Dat vindt hij nog te vroeg, maar het lijkt hem positief dat er al een communicatie onder leerlingen groeit na een paar Engelse lesjes. Als na een jaar blijkt dat dit goed loopt, zou het de bedoeling zijn in het vijfde en zesde leerjaar 2 uurtjes Engels te integreren.

Of dat niet te zwaar wordt voor leerlingen en zo ten koste van andere vakken gaat, wil mevrouw Tanghe nog weten. De heer **Van de Gucht** is ervan overtuigd dat dit niet zo is, omdat men in Brussel veel vroeger met lessen Frans kan beginnen en de eindtermen Frans voor Brusselse schoolkinderen identiek zijn aan die voor Vlaamse scholieren. Ze worden dus zonder meer gehaald en zo wordt het mogelijk om daarvan iets af te nemen om het aan te bieden in een derde taalvak.

Is het ook iets wat hij andere directeurs zou aanraden om te doen? Daarop antwoordt de heer **Van de Gucht** volmondig ja. Hoe meer kapstukken een kind heeft om leerstof aan op te hangen, hoe sterker het zich die stof eigen kan maken. Het doel moet zijn de kinderen meertalige taalvaardigheid aan te leren in plaats van zomaar een taal.

De heer **Leo Spelt**, is rector van het Marnixcollege in Ede, een van de tweetalige scholen in Nederland. Zijn school is ruim tien jaar geleden met het project begonnen. Een zevende deel, of 14 percent van de scholen voor voortgezet onderwijs, biedt een vorm van tweetalig onderwijs aan in Nederland.

Waarom beslist een school om tweetalig onderwijs aan te bieden? Er was belangstelling bij ouders, en meer bepaald voor onderwijs met een plus, iets extra's. Nederlanders houden niet van eenheidsworst en willen een keuze hebben, stelt de heer **Spelt**. Tweetalig onderwijs was net zoals sportgericht of kunstgericht onderwijs later, een antwoord op dat consumentengedrag. Bovendien was er de erkenning van het Nederlandse taalgebied als een kleine entiteit met leerlingen die ruimere ambities koesterden. Dat brengt hen buiten hun eigen taalgebied, en onderwijs heeft als opdracht hun daarvoor tools aan te reiken.

Mevrouw Tanghe vraagt naar de concrete organisatie van een tweetalige school. De heer **Spelt** legt uit dat in de eerste vier jaar, de helft van de lessen van de voorbereidende cyclus in het Engels wordt gegeven. Dat zijn zes tot zeven lessen. Daartoe behoren doorgaans uiteraard de lessen Engels, plus aardrijkskunde, biologie, gymnastiek en ook vaak wiskunde. Leerlingen vinden het niet gemakkelijk, maar zijn wel dolenthousiast. Wie ervoor kiezen, zijn de kinderen met de meeste capaciteiten en daarom is hun keuze ook zeer doelbewust. Het zijn dan ook vaak leerlingen met een latente of reeds gemanifesteerde wens om de wereld in te stappen. Ze voelen aan dat het Engels daar onontbeerlijk voor is.

Wordt de kloof met minderbegaafde leerlingen daardoor niet nog groter, vraagt mevrouw Tanghe zich af. In de praktijk kan de heer **Spelt** dat niet vaststellen. Bij leerlingen van hetzelfde niveau en schooltype wordt het niet ervaren als een kwaliteitsverschil, maar wel als een accentverschil. Wie Grieks en Latijn volgt, voelt zich niet beter dan wie een Engelstalige of Nederlandstalige stroom volgt. De keuzes zijn ingegeven vanuit een ander perspectief.

Hoe heeft de school dit aanbod in eerste instantie aangepakt? Waren de leerkrachten voldoende opgeleid om dit aan te bieden en de lessen in het Engels te geven? De heer **Spelt** geeft eerlijk toe dat de leerkrachten in het begin niet optimaal waren uitgerust en opgeleid om dit te doen. De school moet daarop inzetten met een zeer zwaar opleidingsprogramma en stelt zware eisen aan de docenten qua opleidingsniveau Engels. Dat wordt ook bijgehouden. Wie gecertificeerd tweetalig onderwijs wil blijven aanbieden, moet bovendien het trainingsprogramma Engels uitbreiden en dat ook voortdurend laten opvolgen. Het certificaat wordt uitgereikt door het Europees platform. Tot dat programma behoren ook bezoek aan Engelstalige landen, verregaande opleidingen en dergelijke. In het begin was dit niet vanzelfsprekend, maar het is volgens de heer **Spelt** sterk uitgebouwd intussen. Vele scholen voor voortgezet onderwijs met een tweetalige stroom dromen ervan het aanbod van Engelssprekende docenten te vergroten door import van native speakers.

Mevrouw Tanghe vraagt om de balans van tien jaar tweetalig onderwijs op te maken. Is het een goede zaak voor de leerlingen? De heer **Spelt** antwoordt dat hij er zelf ook voor zou hebben gekozen als het in 1965 mogelijk was geweest.

De heer **Harry Martens** was zestien jaar rector van het Limburgs Universitair Centrum. Momenteel is hij hoogleraar aan de universiteit van Hasselt. *Aan de universiteiten is de situatie heel anders dan in basisscholen en middelbare scholen, geeft mevrouw Tanghe aan. Er wordt veel Engels gesproken. Hoe staat het daar?* De heer **Martens** stelt dat de situatie in Hasselt dezelfde is als in de andere universiteiten van Vlaanderen: het gebruik van het Engels is er nog altijd zeer beperkt. Recent heeft de commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland een enquête gehouden, in het kader van een onderzoeksproject waarbij de Vlaamse en Nederlandse universiteiten in beeld worden gebracht. Daaruit is gebleken dat het Nederlands in de Vlaamse universiteiten nog steeds voor 90 tot 95 percent van de vakken als onderwijstaal geldt.

Is dat dan vooral in de bacheloropleidingen, vraagt mevrouw Tanghe. Ze dacht namelijk dat het Engels in de masteropleidingen wel opgang kende. De heer **Martens** beaamt dit en stelt voor om de vergelijking ook eens Europees te maken. In 2002 werd bij 1600 Europese universiteiten navraag gedaan over het gebruik van het Engels in hun onderwijsprogramma's. Dat gebeurde enkel in niet-Engelssprekende landen. Ongeveer 4 percent van de programma's had het Engels als voertaal. Afgewogen tegen het aantal studenten in die bewuste programma's, ging het over een half percent van de studentenpopulatie. De studie is herhaald in 2007 en dat wees uit dat het gebruik van het Engels met factor tweeënhalve is toegenomen. Die cijfers betekenen dat ongeveer 10 percent van de opleidingsprogramma's in de Europese universiteiten en hogescholen het Engels als

voertaal hanteren. Dat komt nog altijd maar neer op 1 tot 2 percent van de totale studentenpopulatie.

De heer **Martens** verduidelijkt dat Vlaanderen en Nederland een bijzondere positie innemen in de vergelijking. In Nederland was in 2002 al 20 percent van de masteropleidingen in het Engels en dat is opgelopen tot bijna 100 percent. Nog slechts enkele universiteiten in Nederland bieden nog een behoorlijk aantal masteropleidingen in het Nederlands aan. Het valt hem ook op dat het Engels in Nederland, in tegenstelling tot de rest van Europa, ook is doorgedrongen tot de bacheloropleidingen. *Mevrouw Tanghe veronderstelt dat dit in Vlaanderen nog niet het geval is en wil weten of de heer Martens een groeiende vraag naar colleges in het Engels opmerkt.* De heer **Martens** bevestigt haar vermoeden en stelt dat de aangeboden programma's voor driekwart tot 80 percent te vinden zijn in de faculteiten economie, in managementopleidingen, bij ingenieurswetenschappen, natuurwetenschappen, geneeskunde of positieve wetenschappen en die oefenen ook de meeste druk uit om opleidingen in het Engels te kunnen aanbieden. Dat is ook in Vlaanderen zo, waar het Engels nog veel minder is doorgedrongen, ook in de masteropleidingen. Er bestaat wel een vraag naar vanuit dezelfde faculteiten.

Wat vindt de heer Martens persoonlijk van die tendens? De heer **Martens** acht het een onstuitbaar gegeven en een rechtstreeks gevolg van het Bolognaproces, waarin ook Vlaanderen zich heeft ingeschreven. Het wordt ook algemeen aangezien als de motor van de toename van het aantal Engelstalige opleidingen. Bologna gaat over mobiliteit en onderwijs dat op een internationale arbeidsmarkt moet kunnen aansluiten. Dat vereist internationale ervaring en competenties én dus ook een goede kennis van het Engels.

Mevrouw Tanghe herinnert eraan dat docenten uit Delft beweren dat het een negatieve invloed zou hebben op de kwaliteit van de colleges. Er is minder ruimte voor heldere formulering en nuancering. Ook improvisatie is moeilijker. Gaat er zo niet veel verloren? Ze citeert een hoogleraar verwerving van het Nederlands van de universiteit van Amsterdam: "Ervaringen daarmee zijn bepaald niet allemaal gunstig. Docenten vinden het lastig om moeilijke stof in het Engels uit te leggen. Nederlandse studenten moeten bijvoorbeeld een referaat in het Engels houden waar ze voorheen al huizenhoog tegenop zagen om dezelfde taak in het Nederlands uit te voeren. Iedereen kan bedenken dat colleges in het Engels vooraf geprepareerde rechttoe rechtaan verhalen zullen worden en dat aardige terzijdes, gevatte reacties en verrassende nieuwe voorbeelden grotendeels tot het verleden zullen behoren."

De heer **Martens** kan zich in dit verhaal wel vinden en acht dat een realistische mogelijkheid. Uit de Europese enquêtes blijkt echter dat de Engelse taalbeheersing door studenten en docenten niet als een groot probleem wordt ervaren. Dat belet niet dat de problemen bestaan en dat er naar een oplossing moet worden gezocht. Investeren in taalbeheersing van zowel docenten als studenten is daartoe een sleutel. Een perfecte beheersing van de Engelse taal moet een voorwaarde zijn om met zulke programma's te kunnen starten, stelt hij.

De heer **Martens** stelt dat het niet om een betere taal gaat, maar wel om een dominante taal. Daar moet men zich bij neerleggen. Zonder communicatie in het Engels bestaat men niet in de sector van de natuurwetenschappen.

Mevrouw **Caroline Daniels** is laatstejaarsstudente rechten in Leuven en vindt dat er meer vakken in het Engels zouden moeten worden gedoceerd. *Waarom?*

Mevrouw **Daniels** vertelt dat voorlopig alleen in de laatste twee jaren er een vrij beperkt aanbod aan vakken in het Engels is. Rechten vormen een specifiek nationaal gegeven en ze is het ermee eens dat precies daardoor het niet erg zinvol lijkt om bepaalde vakken in het Engels te geven. *Waarom zou een vak als Belgisch*

erfrecht in het Engels gedoceerd moeten worden, vraagt ook mevrouw Tanghe zich af. Dat hoeft ook niet, stelt mevrouw Daniels, evenmin als andere nationaal gerichte vakken met heel specifieke nationale begrippen. Daarnaast bestaan er echter internationaal gerichte vakken, die bijvoorbeeld met Europa te maken hebben, internationaal recht, intellectuele rechten, enzovoort. Het zijn vakken waarvoor ook vaak onderzoek in het Engels gebeurt en de rechtspraak is doorgaans afkomstig van hogere rechtscolleges die zich in het Engels uitdrukken, zoals het Europees Hof voor de rechten van de Mens, het Europees Hof voor Justitie of het Internationaal Gerechtshof. Het is volgens haar onbegonnen werk om alle rechtspraak ter zake en al de doctrine eerst naar het Nederlands te vertalen om ze vervolgens in het Nederlands te doceren. Het zijn intrinsiek internationale vakken en die moeten in het Engels kunnen.

Mevrouw Tanghe komt terug op haar vraag of er dan niet heel veel verloren gaat door het typische jargon en of het begrip van de specifiek juridische terminologie in het Nederlands al niet moeilijk genoeg is. Voor studenten kan dit een extra begripsobstakel vormen. Mevrouw Daniels benadrukt dat zij daarom voorstander is om de vakken alleen in de masteropleiding in het Engels te laten doceren en in de bachelor in een degelijke voorbereiding op die vakken te voorzien. Dat omvat behalve het bijschaven van de kennis van de Engelse rechtstaal ook een verdieping van de kennis van de Nederlandse rechtstaal en van het Frans, dat in België nog steeds zeer belangrijk is. Algemeen zou in de bachelor meer aandacht naar taal moeten gaan en als de basis voldoende is, kan de student zonder problemen tijdens de masteropleiding vakken in het Engels volgen.

Hoeveel rechtsstudenten komen uiteindelijk in een internationale omgeving terecht? De meesten blijven toch in België en krijgen veelal alleen met het Nederlands te maken, veronderstelt mevrouw Tanghe. Dat weerlegt mevrouw Daniels. Ze stelt dat vele grote advocatenkantoren ook geïnternationaliseerd worden en zich niet langer beperken tot een Nederlands of Belgisch filiaal. De kantoren waarmee ze zich affiliëren zijn doorgaans Engelstalig van achtergrond en zo worden internationale klanten steeds belangrijker. Bovendien opteren veel studenten ook voor een carrière bij internationale organisaties zoals de VN of het Rode Kruis of bij een NGO. Kennis van het Engels en van de materie in die taal is dan onontbeerlijk, waar dat voor een notaris die in Belgische context werkt niet het geval is. Het hangt er sterk vanaf welke kant een student rechten op wil.

Begrijpt mevrouw Tanghe goed dat een student rechten zijn kansen vergroot ziet op de arbeidsmarkt door een opleiding in het Engels? Mevrouw Daniels beaamt dit. Ze voegt eraan toe dat dit uiteraard voornamelijk zo is voor wie in die specifiek internationaal gerichte sectoren verder wil.

Vindt de visie van mevrouw Daniels een breed draagvlak onder studenten recht of staat ze er alleen mee? Er is een brede gelijklopende idee, maar er zijn ook studenten die het niet zo belangrijk achten, omdat zij zich willen beperken tot de nationale werksfeer.

Mevrouw Tanghe meent te weten dat mevrouw Daniels als Erasmusstudente in het buitenland is geweest in het kader van haar opleiding. Was dat in een Engelstalig land? Mevrouw Daniels is als Erasmusstudente naar Spanje geweest.

Debattafel 3: het leven van alledag.

Mevrouw Tanghe leidt het thema in en stelt de heer Jan Hautekiet voor.

De heer Hautekiet is germanist en medeoprichter van StuBru, de jongerenradiozender van de VRT en voorzitter van de stuurgroep Taaladvies.

Waarom wilde de heer Hautekiet talen studeren? De heer Hautekiet antwoordt eerlijkheidshalve dat hij talen ging studeren door pure eliminatie: alle andere

opties vond hij veel te saai. Talen trokken hem aan en Engels was een vaststaand gegeven, mede omdat hij in zijn hele schoolcarrière nooit Duits had gehad. Hij was toen al veel met muziek bezig en had ook vanuit die optiek wel enige anglofilie.

Kan de heer Hautekiet, als voorzitter van de stuurgroep Taaladvies, een beeld schetsen van het taalgebruik bij de openbare omroep? De heer **Hautekiet** stelt dat het daarmee wel goed zit. Taal is een levend gegeven, kon hij zelf vaststellen, want elke zin telt nu wel termen als meeting, benchmarking, en andere managementtermen. De benchmarking leerde hem dat er een echt taalbeleid wordt gevoerd en dat het ook uitgevoerd wordt. Er is ook grote waakzaamheid ter zake en er gebeuren continu bijstellingen. Toch probeert de openbare omroep niet wereldvreemd te zijn. De VRT hanteert daarom een sterk, rijk, expressief taalgebruik en doet dat met een zo groot mogelijke consequentie. Wat net zo sterk kan worden uitgedrukt in het Nederlands, wordt ook in de eigen taal gezegd. Dan blijft het Engels achterwege. Daarin mag men echter niet overdrijven volgens de heer Hautekiet. Hij vertelt bij wijze van voorbeeld dat een directeur van de technische dienst, en groot voorstander van taalzuiverheid, ooit het idee had opgevat alle termen op de mengtafels te vervangen door Nederlandse. Zo was de “mute-knop” de “stom-knop” geworden.

Mevrouw Tanghe vraagt of er dan geen bezwaar is tegen een woordje Engels af en toe? De heer **Hautekiet** komt terug bij de muzieksector en zeker in de jongerencategorie waar veel Engels wordt gebruikt. Zo ontstond 15 jaar geleden een heroïsche discussie over of een muziekprogramma al dan niet “Update” genoemd mocht worden. Uiteindelijk kreeg het toch die titel, stelt de heer Hautekiet en dat was ook goed. De jongerenzender waarover het gaat, gaat nu de ether in met als slogan of baseline “Life is Music”. Het idee om dat in het Engels te doen, was geen must, maar het klinkt beter. Net zoals de slogan “Music for Life”, zoals de eindejaarsactie voor het goede doel van de zender werd genoemd. Het kán in het Nederlands, maar het is niet zo eenvoudig. Zo’n slogan klinkt volgens de heer Hautekiet gewoon zeer sterk en behoort ook nog eens tot de levenssfeer en emotie die de zender uitstraalt.

Zijn de heroïsche discussies over deze zaken dan afgelopen, vraagt mevrouw Tanghe. Dat is niet zo, stelt de heer **Hautekiet**, en hij acht het noodzakelijk dat men daar kritisch tegenaan blijft kijken. Een goed alternatief in het Nederlands voor een programmatitel of een slogan moet de voorkeur genieten, maar mag een kernachtig, sterk en emotioneel uitgedrukte Engelse optie niet in de weg staan.

Mevrouw Tanghe wijst erop dat de heer Hautekiet ook muziek maakt en zeer veel in contact komt met jonge mensen. Wat vindt hij van hun taalgebruik? De heer **Hautekiet** moet zeker hard slikken als hij jongeren hoort zeggen dat een concert “megavette shit” was, en als hij hoort dat een feestje maar “ça va” was en de jongeren “à l’aise”. Toch begrijpt hij ook dat er vandaag sprake is van emotaal: die drukt een identiteit uit, maakt jongeren wat apart. Hij beaamt dat ze zich daarmee enigszins afzetten tegen de volwassenenwereld. Taal is een grote gereedschapskist waaruit jongeren putten om op het juiste moment de juiste emotie vorm te geven. Dat vormt geen probleem, maar deze emotaal mag nooit de enige norm worden. De heer Hautekiet wil niet alleen een pleidooi houden voor meertaligheid, maar ook voor meer taligheid.

Kan het op de lange duur geen verarming meebrengen? Spreken ze na verloop van tijd niet slecht Nederlands én slecht Engels? Slecht talen spreken is hoe dan ook geen optie. Het volstaat niet om zichzelf staande te kunnen houden in een bepaalde taal.

Mevrouw Tanghe haalt aan wat eerder al is vermeld: heel veel mensen denken goed Engels te spreken, terwijl dat eigenlijk helemaal niet zo is. Merkt de heer Hautekiet die zelfoverschatting? Dat merkt hij dagelijks, stelt de heer **Hautekiet**. Soms denkt hij zelfs dat het Engels waarin Vlaamse zangers zich proberen te uiten,

nog moet worden uitgevonden. Volgens hem zijn er massale investeringen in taalonderwijs nodig, net zoals ook is gebleken uit de gesprekken over het bedrijfsleven en het onderwijs.

Zou de heer Hautekiet zijn kinderen naar een tweetalige middelbare school sturen, mocht hij die keuze hebben? Dat zou hij met alle plezier doen, stelt hij. Kinderen met een taalgemengde oorsprong, hebben meer dan een stapje voor. Men moet zich er wel voor hoeden te denken dat men er wel komt, alleen omdat men veel talen kent. Zo werkt het niet: dat apparaat moet verfijnd worden. Daar ziet hij ook op toe bij de VRT.

De heer **Bram Holzapfel** is creatief directeur bij het communicatiebureau Publicis. Hij bedenkt creatieve concepten en begeleidt er klanten bij hun reclamecampagnes. Dat gebeurt grotendeels in het Nederlands, soms in het Engels en heel soms in het Frans.

Waarom komt zo veel reclame op ons af in het Engels? Of heeft mevrouw Tanghe daarvan een verkeerde indruk? De heer **Holzapfel** bevestigt die indruk, maar nuanceert ook dat dit afhangt van de doelgroep. Er is heel veel reclame, maar daarnaast bestaan er ook nog heel wat andere vormen van communicatie. Voor jonge doelgroepen wordt heel vaak het Engels gebruikt, omdat dit aanspreekt. Uit onderzoek is gebleken dat heel wat termen die in het Engels wel bestaan, in het Nederlands nooit een equivalent kregen omdat ze uit een buitenlandse industrie komen. Popmuziek is eerder groot geworden in Engeland en Amerika dan in Nederland, en dus gebruikt men in dat verband het Engels met alle terminologie. Voor Orange ontwikkelde het bureau een campagne die “Enjoy Music Everywhere” getiteld werd, omdat de generatie waarvoor ze bedoeld was, groot is geworden met MTV en TMF.

Mevrouw Tanghe heeft gelezen dat het bureau “through the line creative marketing services” biedt. Waarom niet in het Nederlands? De heer **Holzapfel** vergelijkt het met de term transmediale conceptie, wat het eigenlijk betekent. Er zijn vaktermen stelt hij, maar taal is volgens hem niets meer dan een afspraak tussen twee partijen om zichzelf ten overstaan van elkaar verstaanbaar te maken. Zijn klanten begrijpen perfect wat er staat. *Mevrouw Tanghe probeert het nog eens met een andere optie van het bureau: “bringing brands in business”. Wat houdt dat in?* De heer **Holzapfel** legt uit dat merken wel een entiteit zijn, maar dat ze niet noodzakelijk als dusdanig ook geld opbrengen. Zijn bureau helpt merken met de doelgroep in contact te komen en zo producten of diensten te verkopen.

Zijn de opdrachtgevers Engelstalig? Sommige opdrachtgevers zijn Engelstalig, stelt de heer **Holzapfel**, andere niet. Hewlett Packard doen ze wereldwijd en in Amsterdam zitten ook Engelstaligen met een kantoor voor HP. Het bureau moet voor die klanten dus de vertaalslag maken van internationale merkcommunicatie naar nationale merkcommunicatie.

Denkt de heer Holzapfel dat de trend om Engels te gebruiken in reclameboodschappen zich nog zal doorzetten, of zal het op een bepaald punt keren, vraagt mevrouw Tanghe. De heer **Holzapfel** verduidelijkt dat reclamebureaus trends volgen en dus meedrijven op de stroom. Er is een sterke trend bezig naar meer Engels en dan liften ze daarop mee. Als dat binnen X aantal jaren het Chinees wordt, dan zullen er coole Chinese kreten in de communicatie worden verwerkt.

Mevrouw Tanghe wijst erop dat onderzoek aan het licht heeft gebracht dat veel consumenten de slagzinnen in het Engels vaak niet begrijpen. Is er dan geen probleem? De heer **Holzapfel** benadrukt dat het dan vooral gaat om slechte slagzinnen van reclamebureaus die het Engels willen gebruiken om een bepaalde doelgroep te bereiken, maar die doelgroep voorbija schieten.

Gebeurt er ook onderzoek naar het effect van de slogans die het bureau ontwikkelt? Dat bevestigt de heer **Holzapfel**. Het Engels dat zijn bureau hanteert in de reclameboodschappen, wordt over het algemeen zeer goed begrepen door de mensen naar wie ze zijn gericht. Hij begrijpt best dat vorige generaties een handleiding van een nieuwe gsm niet kunnen vatten als die niet in het Nederlands is opgesteld, maar een jonge doelgroep verstaat de Engelse handleiding perfect. Dat weet het bureau, want anders gebruik je die taal niet voor je boodschappen voor die specifieke doelgroep.

Ziet de heer Holzapfel wel eens domme dingen in slogans van de concurrentie? De heer **Holzapfel** haalt liever iets uit de ervaring van zijn eigen bureau aan. Dat is eerlijker, stelt hij. Voor Orange heeft het bureau ooit een slogan bedacht toen ze samengingen met Wannadoo: "Life is Better Together". De opdrachtgever vond het belangrijk dat de subregel "Wannadoo wordt Orange" in het Nederlands stond, terwijl wij dat liever als "Wannadoo joins Orange" zagen. Er moest iets van Nederlands inzitten. Zelf vond hij het een gedrocht en probeert hij talen uit elkaar te houden: of alleen Engels of alleen Nederlands.

Vindt de heer Holzapfel dat slogans beter klinken in het Engels dan in het Nederlands, vraag mevrouw Tanghe. Ze kunnen actueler klinken, maar meestal vindt de heer **Holzapfel** ze inderdaad ook beter. Een taal die niet helemaal begrepen wordt, klinkt vaak magischer. Wat niet volledig begrepen wordt, daar geeft de consument dan soms een eigen betekenis aan. Dat maakt het net bijzonder.

Wanneer kiest men voor het Nederlands en wanneer voor het Engels? Zijn daar normen voor? Het is heel moeilijk zonder meer te bepalen wanneer er voor welke taal wordt geopteerd. De boodschap moet aanspreken en de doelgroep moet dus begrijpen wat er wordt gezegd. Als de doelgroep dus niks met het Engels heeft, gebruik je die taal ook niet. Sommige merken hebben er ook profijt van internationaal te zijn, zoals Nike of Orange. Het merk wordt gekocht precies omdat het groot en internationaal is. Daarop speelt een reclameboodschap dan ook in door het gebruik van Engels of Frans.

Mevrouw Tanghe informeert naar de leeftijd van de doelgroep waarvoor het Engels wordt gehanteerd: is dat nog altijd het meest zo voor een jong publiek? De heer **Holzapfel** verklaart dat dit steeds minder het geval is. Dat jonge publiek ziet zijn leeftijdsgrens verschuiven naar zowat 45 jaar. Vijftien jaar voordien kon je stellen dat het vooral om tienerreclame ging, voor Nike of Coca Cola, maar nu gebeurt het ongeacht de leeftijd. De opdracht staat centraal bij de keuze, eerder dan de leeftijd. Alleen voor de veel oudere doelgroep, zoals voor zorgverzekeringen, of als een boodschap zeer ernstig moet zijn, dan zal de keuze altijd op het Nederlands vallen. Dat heeft te maken met duidelijkheid, licht de heer Holzapfel toe. Wanneer het over bankzaken en verzekeringen gaat, dan moet het meer specifiek zijn omdat daar waakhonden op zitten die speuren naar fouten in de informatieverstrekking. Dat kan tot rechtszaken leiden, dus blijft dat beter in de eigen moedertaal.

Mevrouw **Lone Let Larsen** is directrice van het Deens Cultureel Instituut en heeft zowel in Nederland als in Vlaanderen gewoond en gewerkt. Ze kan dus de vergelijking maken tussen beide voor wat het gebruik van het Engels betreft. Ze vertelt dat ze dertien jaar geleden hierheen is gekomen en dat ze ongeveer dertig jaar geleden in Amsterdam gestudeerd heeft. Ze vond dat men dertien jaar geleden een beetje behoudend was in het Vlaams. Toen vond men dat Nederlanders veel gemakkelijker Engelse woorden toelieten in hun taaleigen. Vandaag ligt dat anders, stelt ze.

Is in Denemarken het Engels ook in opmars, informeert mevrouw Tanghe. Mevrouw **Let Larsen** bevestigt dat en zegt dat dezelfde discussie ook daar aan de

gang is. Er is ook een taalbeleid uitgewerkt ten aanzien van hogere scholen, bedrijven enzovoort.

Mevrouw Tanghe wil graag weten waaruit dat beleidsplan bestaat. De meer rechtse politieke partijen willen graag het Deens in bescherming nemen, antwoordt mevrouw **Let Larsen**, maar in de discussie leeft wel het besef dat men het Engels niet kan tegenhouden. Van de 329 hogere opleidingen, worden er 130 in het Engels gedoceerd. Dat is redelijk veel. De bedoeling is het Deens wel te bewaren als een wetenschappelijke taal en op hogere onderwijsniveaus. Ook moet het correct Deens gehoord en beleefd kunnen worden in de openbare ruimte en op alle niveaus moet het Deens versterkt worden als taal, zowel voor buitenlanders als voor Denen in het buitenland. Toch opteert men tegelijk ook voor een veel intensiever vreemdetalenbeleid.

Wat is de tweede taal in het onderwijs? Zijn er ook al tweetalige scholen? Is er ook meer vraag naar Engelstalig onderwijs? Dat bevestigt mevrouw **Let Larsen**. Ze stelt dat het naar haar mening wel vooral om het hoger secundair onderwijs gaat. De vraag naar Engelstalig onderwijs is volgens haar gewoon een algemene ontwikkeling. Bijna een derde van de cursussen of opleidingen op hoger niveau zijn Engels. Wel probeert men vanuit de Deense Taalcommissie te vermijden dat te veel van het lager en secundair onderwijs in het Engels zou worden gegeven. Er is dus op dat niveau inderdaad sprake van een zekere beschermingsinspanning voor het Deens.

En hoe zit het met het bedrijfsleven, vraagt mevrouw Tanghe. Verengelt dat ook? Daar gebeurt precies hetzelfde mee, stelt mevrouw **Let Larsen**.

Mevrouw **Anne Provoost** is germaniste en schrijfster. Ze legt uit dat ze Nederlandse en Engelse taal en/of literatuur gestudeerd heeft. Ze heeft ook in Amerika gewoond en schrijft over jongeren. *Mevrouw Tanghe wil weten of ze daardoor ook de neiging heeft om alles van die groep over te nemen, bijvoorbeeld hun turbotaal.* Mevrouw **Provoost** legt uit dat een van haar personages in de vijftiende eeuw leefde, eentje leefde in de tijd van de Ark van Noah. Die problematiek komt in haar boeken niet aan de orde, wil ze meegeven.

Maar schrijft ze dan wel eens in het Engels? Mevrouw **Provoost** schrijft en spreekt wel veel in het Engels. In haar boeken gaat het echter om literaire tekst. Taal is tijdens het debat aan bod gekomen als middel tot uitwisseling van gegevens, taalgebruik als communicatievorm. Ze acht het noodzakelijk taal ook te beschouwen als een uiting en vormgeving van gevoelens, een uiting van lyriek en poëzie. Ook de vraag naar de doelstelling van taal moet worden gesteld, vindt ze. Is taal een drager van informatie? Is het een manier om interactie en begrip mogelijk te maken? Of moet ook worden gezocht naar de meerwaarde die men naar haar gevoel alleen in de moedertaal heeft? Daar komt de aandacht voor de vorm in beeld, en ook voor nuance. Taal als inhoud, maar ook taal als vorm. Mevrouw **Provoost** stelt er geen probleem mee te hebben dat haar wordt gevraagd om in het Engels te communiceren, maar als iemand een stuk bestelt - dat dan de facto een literair stuk is, zelfs als het in de vorm van een essay moet - dan zal dat altijd in het Nederlands opgesteld worden. Indien nodig kan daarvan dan een vertaling worden gemaakt.

Waarom schrijft ze niet in het Engels, wil mevrouw Tanghe nog vernemen. Ze heeft er de nodige taalkennis en bagage voor. Dat doet ze precies omwille van het respect voor wat een taal is. Ze kan het wel, maar het gaat dan niet langer om de inhoud van wat wordt geschreven, maar over de vorm waarin dat wordt verpakt. Daar ligt de grens waar de literatuur begint. Mevrouw **Provoost** streeft ernaar om literatuur met een grote L te schrijven, ook in niet-fictionele teksten. En dat kan ze niet in het Engels, beklemtoont ze nog.

Zijn haar boeken in het Engels vertaald? En heeft ze ze ook gelezen? Ja, mevrouw **Provoost** is zelfs nauw betrokken geweest bij de vertaling. Bij aanvang was ze nog zo naïef ervan uit te gaan dat zij als schrijfster haar vak deed en de vertaler zijn vak. Daarvan is ze teruggekomen, omdat er altijd wel zaken zijn waarin een schrijver verkeerd begrepen wordt. Literatuur betekent ook dubbelzinnigheden, dubbele bodems of bodemloosheden. Het kan een vertaler ook niet aangewreven worden dat er in een bepaalde zin iets anders staat dan wat de schrijver heeft bedoeld. Het mag dan om een legitieme lezing gaan door de vertaler, maar de schrijver heeft een beter zicht op cross-references en dies meer. Dan wijst de schrijfster daarop. Er is nu een zeer goede en intensieve communicatie met de vertaler van haar boeken, stelt mevrouw Provoost.

Klinken haar boeken anders in het Engels? Hoe voelt dat? Mevrouw **Provoost** geeft aan liever te vertrekken van andere boeken die ze leest in het Engels. Een Engelstalig boek klinkt veel beter dan een vertaling, vindt ze. Dat kan liggen aan het feit dat het om een vertaling gaat, of aan het feit dat de minder gekende taal een soort sexappeal heeft dat meer te maken heeft met het feit dat we een taal niet goed kennen dan dat het een inherente kwaliteit van die taal zou zijn. Het Engels kent wel nuances die het Nederlands niet heeft en telt ook een veel uitgebreidere woordenschat. Mevrouw Provoost stelt dus absoluut geen taalpurist te zijn en treedt de heer Hautekiet bij die zegt dat men daarmee soepel moet kunnen omgaan. Er mag infiltratie zijn, maar ze vraagt zich af of die onstuitbare verengelsing ook zoveel extra nadruk moet krijgen.

Mevrouw Provoost voelt ook aan dat het Nederlands als een handicap wordt ervaren. Met een handicap kan men volgens haar twee dingen doen: die romantiseren en stellen dat het Nederlands zo mooi is dat het absoluut behouden moet blijven. Anders kan het gehandicapt zijn an sich een heel existentieel gevoel zijn dat leeft bij mensen. Niets is perfect en het feit dat men Nederlands spreekt, confronteert mensen met tekortkomingen. Als iedereen Engels zou gaan spreken in enkele generaties tijd, zou dat dan iets opleveren? Als persoon hecht mevrouw Provoost aan kleinschaligheid en ze gaat ervan uit dat de menselijke natuur binnen een groots opzet of een algemeenheid toch altijd voor het slapen een klein nestje zou willen maken, en dat geldt ook voor het taaleigen. De cruciale vraag voor mevrouw Provoost is dus of men niet veeleer op zoek moet gaan naar de meerwaarde van die eigen taal, die kleine gemeenschappen, de inclusies en exclusies die eruit voortvloeien.

*Ervaart mevrouw Provoost het als een handicap dat ze schrijft in een kleine taal? Wordt ze minder au sérieux genomen daardoor, vraagt mevrouw **Tanghe** zich af.*

Mevrouw **Provoost** antwoordt dat haar boeken in vertaling niet het probleem zijn, maar wel haar deelname aan internationale debatten. Daar wringt het wel. Ze heeft een boek geschreven over de Ark van Noah vanuit het standpunt van een meisje dat helemaal niet gelooft in een God die iedereen laat verdrinken. Dat kind stelt de vraag waarom men dan niet voor een andere God zou kiezen. Mevrouw Provoost werd in dat verband ongewild in de VS betrokken bij een reusachtig nationaal debat over atheïsme, religie en geloof. Toen heeft ze die handicap ervaren. Het Nederlands is een handicap, daar blijft ze bij, maar de vraag is wat men daarmee doet.

Inzake beleid vindt ze het essentieel dat er ook wordt geïnvesteerd om alles wat essay-ambities heeft, spoedig te vertalen. Ze merkt dagelijks dat er Engelstalige essays in vertaling door de media worden gebruikt. Dat gebeurt met onze eigen essays nooit in omgekeerde richting. Als een werk gepubliceerd raakt, is het al te laat en zijn de onderwerpen afgekoeld. Als een auteur zelf erop moet toezien dat er een vertaling wordt gemaakt, dan komt die veel te laat, want de auteur moet eerst nog instaan voor de nationale publicatie, om dan de middelen te vinden waarmee het vertaalbureau kan worden vergoed. Het komt erop neer dat de Angelsaksische wereld altijd tot ons spreekt, en wij spreken nooit terug.

*Mevrouw **Tanghe** geeft die bedenking ter afronding met de beleidsmensen mee en sluit het ochtenddebat af.*

Middagdebat

Na de middagpauze volgde een debat in de vorm van een Lagerhuisformule onder leiding van de heer Gijs Weeninck.

De deelnemers konden rond een aantal geponeerde stellingen een standpunt innemen en vervolgens verdedigen ten overstaan van deelnemers met een andere mening.

Volgende stellingen werden naar voren geschoven :

De komende vijftig jaar zal Nederlands de belangrijkste taal in Nederland en Vlaanderen blijven.

Kinderen moeten op de basisschool zo snel mogelijk zo veel mogelijk Engels leren.

Het is een probleem dat de taalvaardigheid Duits en Frans afneemt in het Nederlandse taalgebied.

Al het universitaire onderwijs, zowel Bachelor als Masters, moet minimaal in het Nederlands worden aangeboden.

Het is belangrijker dat kinderen Chinees leren dan Engels.

Het is beter voor het bedrijfsleven wanneer het over gaat op het Engels.

We moeten meertaligheid in plaats van tweetaligheid nastreven.

De overheid moet beschermende maatregelen nemen tegen de invloed van het Engels.

De meertaligheid in België en Suriname is eerder een kans dan een bedreiging.

Overheden moeten afdwingen dat games Nederlandstalig zijn.